

Poslední slovo mám já

Metoda vhodná k všestrannému individuálnímu a posléze skupinovému prozkoumání textů.
Metodu jsme se naučili díky kurzu Čtením a psaním ke kritickému myšlení (1999, 2003)

Postup:

1. Instrukce k práci

2. Samostatná četba a zápis na excerpční kartičky

- Individuální četba textu a zápis vhodného množství (stačí i jedna až tři na jeden text) zajímavých myšlenek na excerpční kartičky

Přední strana lístečku velikosti A 5 (notýsku)

doslovný výpisek z textu
(odstavec, věta, několik slov, jedno slovo...)
uvést i stranu a řádek

Druhá strana lístečku

vlastní komentář k výpisku - je psán souvislým textem
(věta, několik vět, odstavec)
proč si vybral to, co si vybral
usiluje o přesné vyjádření, aby dostatečně vystihl své myšlenky nad výpiskem:

- nějaká osobní zkušenost („*Toto místo v textu mi připomnělo....*” nebo „*Také vždycky uvažuji o tom, proč....*”)
- vyjádření nepochopení („*Tomuto místu nerozumím. Znamená to, že ... nebo že....?*”)
- připomenutí literární zkušenosti („*Něco podobného jsem četl v ...*“)
- zamyšlení nad stylistickými prostředky autora („*To sloveso mi připadá hodně zajímavé, protože...*“)
- apod..

3. Diskuse nad lístky ve skupině

- v kruhu, aby na sebe viděli
- 3.1. dobrovolník přečte svůj citát a upozorní, kde je v textu umístěn
 - 3.2. ostatní komentují
 - co je napadá k citátu
 - proč si ho vybral
 - sám výběr citátu nereaguje (ani nonverbálně)
 - 3.3. po vyčerpání nápadů ostatních, kteří se střídají:
dobrovolník přečte doslova z lístku svůj komentář (nikdo jej nesmí dále komentovat)
 - tento postup se opakuje několikrát
 - je možno postupovat chronologicky po odstavcích
 - je možno postupovat i „na přeskáčku“ – po žácích...

Jaká je role učitele (vedoucího):

- moderuje diskusi
- dává slovo v pořadí podle přihlášení
- v pokročilejší skupině může sám diskutovat – musí dodržovat pravidla

Poznámky k metodě:

Je nutné si citát vypsát?

Díky tomu se učí vyhledávat jádro myšlenky, k níž se chtějí vyjádřit. (Kartička není moc velká a opisování také není příliš zábavné, proto se přirozeně snaží vyhledat co nejkratší, a přitom ještě dostatečně výstižný kousek.)

Musí být komentář napsán v celých větách, a ne třeba v bodech?

Jednak se tím děti učí preciznějšímu vyjadřování, jednak si pak musí při četbě trvat na svém původním názoru, i když už ho po diskusi pozměnili.

Varianty:

- možnost přečíst si text a připravit excerpční kartičky doma
- možnost po práci vyvěsit kartičky na flip, nástěnku
- možnost excerpční kartičky sešít do „knížky“
- možnost excerpční kartičky shromáždit v žákovském portfoliu

Možnosti využití:

Práce s textem ve fázi uvědomění si významu

Prozkoumání textu vyvolávajícího (filozofické) uvažování

Práce s beletristickým, ale i naučným textem (ten by měl vyvolávat asociace)

Dovednosti, jež jsou prostřednictvím metody „poslední slovo mám já“ procvičovány:

- 1) při čtení textu a pořizování excerpčních kartiček žák (student, účastník):
 - sleduje vlastní porozumění textu – nejen to, zda rozumí, ale i to, co si o textu myslí
 - vybírá konkrétní jádro myšlenky, která ho zaujala
 - rozpoznává u sebe, co si o zvolené pasáži textu myslí
 - formuluje to souvisle a vlastními slovy tak, aby vystihl podstatu své myšlenky
- 2) při diskusi v roli předkladatele výpisku žák (student, účastník):
 - jde se svou kůží na trh (přečte, ačkoli ví, co bude následovat)
 - vydrží nekomentovat svůj výpisek
 - naslouchá tomu, jak výpisek interpretují druzí, bez jakéholi svého komentáře (mlčí, neskáče do řeči diskutujícím ...)
 - přečte doslova svůj původní názor a mlčí (nekomentuje ho, nedovysvětluje, nepřevypráví)
- 3) při diskusi v roli komentátora výpisku žák (student, účastník):
 - propojuje možné interpretace pasáže s tím, jak zná svého spolužáka, a snaží se vcítit do jeho způsobu myšlení
 - formuluje srozumitelně své nápady
 - počká, až domluví spolužák
 - naslouchá pozorně příspěvkům druhých spolužáků
 - neopakuje už řečené, pokud to neuvádí do nových souvislostí apod.
 - reaguje také na příspěvky spolužáků, vyjadřuje slušně souhlas i nesouhlas
 - navazuje na příspěvky spolužáků a rozvádí je v rámci tématu (pasáže) a s ohledem na zadaný úkol (prodiskutovat, proč si pasáž spolužák asi vybral)
 - účastní se diskuse jako odhadce důvodů, proč si předkladatel zvolil danou pasáž:
 - pozorně vyslechne zvolenou pasáž (případně si ji ještě najde v textu)
 - po vyslechnutí posledního slova mlčí